

Відділ освіти, молоді, спорту, культури та туризму
Гречаноподівської сільської ради

Комунальний заклад освіти «Водянська середня
загальноосвітня школа – загальноосвітній
навчальний заклад I-III ступенів»
Гречаноподівської сільської ради Широківського
району Дніпропетровської області

ПОСІБНИК
вчителя історії
Ковальнової Тетяни Віталіївни

**«МАТЕРІАЛИ ДО УРОКУ
ІСТОЇ УКРАЇНИ
У 7 КЛАСІ»
II частина**

с. Водяне
2020 р.

КОВАЛЬОВА ТЕТЯНА ВІТАЛІЇВНА – вчитель історії, спеціаліст першої категорії, педагогічний стаж 14 років.

Матеріали до уроку історії України у 7 класі. (II частина) – 2020 р., (58с.)

Цей збірник містить навчальний матеріал з історії України, починаючи від середини I тисячоліття і до кінця XV століття. Збірник складено за програмою стандарту освіти. Рекомендовано учителям історії, студентам історичного факультету.

ВСТУП

*«Історія – скарбниця наших діянь,
Свідок минулого,
приклад і повчання для сьогодення,
застереження для майбутнього.»*

М.Сервантес

Термін «історія» у перекладі з грецької мови означає «розповідь про те, що було». Історію називають вчителькою життя. Історія не тільки цікава, але дуже складна наука. Вивчити цю науку допоможе даний посібник.

Держава, як і всі інші історичні явища, мають свій початок, переживають періоди становлення, розквіту й занепаду. Так зникають колись квітучі давньогрецькі міста-держави, занепала і загинула під ударами варварів могутня Римська імперія.

Часи після падіння Західної Римської імперії в V ст. н. е. до кінця XV ст. виділяють в окремий період історії, який називають Середньовіччям, або Середніми віками. Він тривав порівняно недовго – усього близько тисячі років. Для історії України цей період дуже важливий і цікавий. Розпочинається він подіями Великого переселення народів, коли слов'яни заселили територію нинішньої України. А закінчується об'єднанням двох держав – Польської та Литовсько-Руської, у результаті якого значна частина українських земель увійшла до складу Польщі. Окремі північно-східні території опинились у складі Московської держави, а Закарпаття відійшло до Угорщини, Буковина – до Молдовського князівства.

Українська земля стала Батьківщиною українців і кримських татар, євреїв, греків і караїмів, угорців і румун, молдаван і білорусів, поляків і вірмен, росіян – усіх, хто волею долі пов'язав своє життя з історією України, кого вона прихистила так само, як своїх дочок і синів. Історія України – це спільна історія всього українського народу.

Посібник містить методичний матеріал з історії нашої Батьківщини, починаючи від другої половини I тисячоліття і до кінця XV століття.

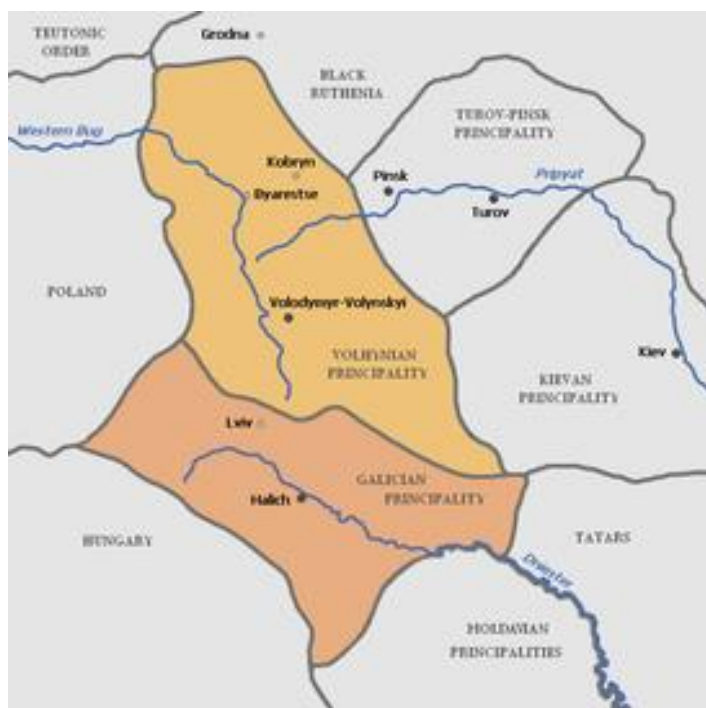
Основний методичний матеріал поданий згідно із чинною програмою Міністерства освіти і науки з історії України. Матеріал розділено на V розділів та підпункти.

Дуже важливо вміти користуватися енциклопедичними словниками, насамперед історичними. У кожному розділі посібника подано довідниковий матеріал, зокрема, основні дати та події, терміни та поняття, особи в історії, який допоможе поглибити знання з історії України. Схеми, таблиці, ілюстрації, карти допоможуть глибше осягнути багатовікову історію нашої держави.

Запитання і завдання, зорієнтовані на вікові особливості семикласників, а отже, сприятимуть ґрунтовному засвоєнню навчального матеріалу.

Розділ I

«Галицько – Волинська держава»

Основні дати, події

1157р. – будівництво Успенського собору в Галичині.

1160р. – будівництво Успенського собору у Володимирі-Волинському.

1199р. - похід Романа Мстиславича на Галич. Об'єднання Волинського і Галицького князівств у єдину державу.

1205 р. - загибель Романа Мстиславича.

1206-1238рр. – боротьба нащадків Романа Мстиславича за відновлення Галицько-Волинської держави.

1213р. – проголошення боярина Володислава Кормильчича галицьким князем.

1214р. – угода в Спіші між правителями Угорщини та Польщі про поділ Галицько-Волинського князівства між собою.

31 травня 1223р. – битва на річці Калка.

1237-1241рр.- монгольська навала на Русь.

1238р. – утвердження Данила в Галичі.

1239р. – установлення зверхності Данила над Києвом. Завершення відновлення єдності Галицько-Волинського князівства.

1239р. – спустошення монголами Переяславської та Чернігівської земель.

Кінець листопада – поч. грудня 1240р. – оборона Києва.

1240-1241рр. – спустошення монголами Київського і Галицько-Волинського князівств.

17 серпня 1245р. – битва під Ярославом.

1253р. – коронування Данила Галицького.

1254-1259рр.- походи монголів під проводом Куремси і Бурундая.

Кінець XIII ст. – будівництво мурованих «веж-стовпів» на Волині.

Кінець XIII початок XIV ст. – розквіт мистецтва іконопису.

1301-1308рр. – правління Юрія I Львовича.

1303р. – створення окремої Галицької православної митрополії.

1323р. – загибель князя Андрія і Лева II, останніх із династії Романовичів.

1325-1340рр.- правління Юрія II Болеслава.

1325-1385рр.- правління Любарта Гедеміновича на Волині.

1349р. – захоплення Галичини польським королем Казимиром III.

1366р. – «Вічний мир» між Литвою й Польщею. Поділ галицько-волинської спадщини між двома державами – Польщею (Галичина) та Литвою (Волинь).

1385р. – Кревська унія.

1387 р. – остаточне встановлення польської влади в Галичині.

Терміни, поняття

Баскак – намісник хана Золотої Орди в підвладних країнах, який проводив облік населення й збирав данину.

Бояри – у XII -XIII ст. бояри стають власниками земельних вотчин. Це робило їх незалежними від князів і давало змогу проводити власну політику.

Золотоординське ярмо – традиційна назва системи експлуатації східнослов'янських земель у XIII – XV ст. монгольськими завойовниками, встановленої в результаті навали Батия.

Ярлик - дозвіл на княжіння у своїх володіннях.

Тьми - монгольські округи.

Ікона – (від грецьк. – *образ, зображення*) – малярське, мозаїчне, графічне або скульптурне зображення Ісуса Христа, Діви Марії, ангелів, святих; є предметом релігійного поклоніння й вшанування.

Іконостас – особлива перегородка, що закриває вівтарну частину і складається з кількох рядів ікон.

Митрополія – церковно-адміністративний округ (голова – митрополит), який поділяється на єпархії на чолі з єпископами.

Одигітрія – (*«та, що вказує»*) – ікона, де зображена Богородиця з Ісусом-дитям. Зображення Богородиці найчастіше поясне, жестом правиці вона вказує на Божого сина. Одигітрія є в Україні найпоширенішим типом богородичної ікони.

Окупація – тимчасове захоплення частини або всієї території однієї держави збройними силами іншої держави; займанщина, поневолення.

Опозиція – опір, протидія, протиставлення однієї політики, одних поглядів іншій політиці, іншим поглядам.

Оранта – (*«та, що молиться»*) – ікона Богородиці, зображеної на повний зріст, ніби за молитвою – з піднятими на рівень обличчя руками. Мозаїчне зображення на куполі Софії Київської є класичним втіленням цього образу.

Ставка – місце розташування воєначальника та його полководців.

Регенство – (від латинськ. *Regentis- правитель*) – у монархічних державах тимчасове правління однієї чи кількох осіб у разі неповноліття, хвороби монарха тощо.

Панагія – від грецьк. – *пресвятая*; епітет Богородиці.

Шляхта – у ряді країн Центрально-Східної Європи (Польща, Литва та ін.) назва феодалів; дворянство.

Особа в історії

Князь Роман Мстиславич (1199-1205 рр.)

Князь Данило Галицький (1237-1264 рр)

Князь Василько (1234 – 1271рр)

Лев Данилович (1264-1301рр)

Юрій Львович (1301-1308 рр)

Володимир Василькович (1269-1288рр)

*Андрій Юрієвич
Лев Юрієвич (1308-1323 рр)*

Юрій II Болеслав (1323-1340 рр)

Схеми та таблиці

Розділ I

«Галицько - Волинська держава»

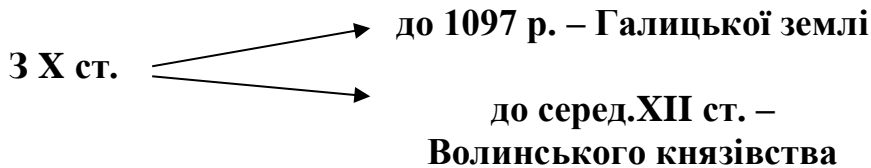

Галицько-Волинські князі	
Роман Мстиславич (1199-1205 рр)	Об'єднав Галицьке та Волинське князівства (1199); Боровся з боярами; Об'єднав Київське, Галицько-Волинське кн-ва; Здійснив успішні походи на половців та литовців; Підтримував добрі стосунки з Візантією, країнами Західної Європи, Німецькою імперією
Данило Галицький (1237-1264) князь галицький	Розгромив рицарів – хрестоносців під Дорогочином (1238); Поширив владу на Київ(1239);приборкав бунтівних бояр; переніс столицю в Холм; реформував військовий і державний апарат; Побудував і укріпив міста; Боровся з монголами; коронований у 1253р.; провадив активну зовнішню політику
Василько Романович (1234-1269) Князь волинський	Вів боротьбу спільно з братом Данилом за повернення батьківської вотчини; Розгромив рицарів-хрестоносців під Дорогочином(1238)
Володимир Василькович (1269-1288) Князь волинський	Будував нові міста та замки; Підтримував міщанство; Сприяв розвитку науки й культури
Лев Данилович (1264-1301) галицький князь	Приєднав Закарпаття та Люблінщину; Підтримував зв'язки з Чехією, Угорщиною, Литвою, Тевтонським орденом; Переніс столицю до Львова
Юрій Львович (1301-1308)	Об'єднав усі землі Галицько-Волинського князівства під своєю владою; Переніс столицю до Володимира-Волинського; Утворив Галицьку митрополію; Прийняв титул короля
Андрій і Лев II Юрієвич (1308-1323)	Підтримували зв'язки з Польщею та Тевтонським орденом; Воювали з монголами й Литвою
Юрій II Болеслав (1323-1340)	Підтримував союзні відносини із Золотою Ордою, Литвою, Тевтонським орденом; Сприяв розвитку міст; вів боротьбу з боярами

ЕТАПИ ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

1-й етап

РОЗВИТОК У МЕЖАХ КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Особливості розвитку: на відміну від багатьох князівств Русі Галицьке та Волинське князівства *виникли не в результаті розпаду імперії, а в результаті самостійного політичного розвитку*. Наприклад, на час входження Галицької землі до складу Русі тут вже існувало державне утворення з розвиненими містами, сільським господарством і суспільними відносинами.

*Середина XI ст. – початок формування Галицького князівства. Засновник місцевої династії – онук Ярослава Мудрого – *Ростислав Володимирович*.

*Др. Пол. XI ст. – початок формування Волинського князівства. Засновник місцевої династії – онук Володимира Мономаха – *Ізяслав Мстиславович*.

2-й етап

САМОСТІЙНИЙ РОЗВИТОК ГАЛИЦЬКОГО І ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВ ДО 1199Р.

<i>Галицьке князівство</i>	<i>Волинське князівство</i>
<p><i>-1097р.</i> – відокремилася від Київської Русі.</p> <p><i>- друга половина XI ст.</i> – являло собою декілька дрібних князівств:</p> <p><i>Перемишльське</i> – правив князь Рюрик;</p> <p><i>Теребовлянське</i> – правив князь</p>	<p><i>Політичний розвиток князівства був складним, час від часу воно розпадалося на уділи, що вели боротьбу між собою;</i></p> <p><i>-з 1170 р.</i> Волинь поділена:</p> <p><i>Роман</i> – княжив у Володимирі,</p> <p><i>Володимир</i> – у Бресті;</p>

Василько;

Звенигородське – правив князь Володар;

- з **1124 р.** – Галицьке – правили сини Володаря і Василька.

- **1141 р.** – Галицький князь Володимирко Володаревич об'єднав усі дрібні князівства, став одноосібним правителем об'єднаного Галицького князівства зі стольним містом Галичем на Дніпрі.

- Волордимирко прагнув зберегти незалежність князівства, вів боротьбу з Великими Київськими князівствами.

- **1153 – 1187рр.** – пік могутності князівства.

Правління Ярослава Осмомисла (сина Володимирка):

- Боровся за об'єднання руських земель (автор «Слова о полку Ігоревім» ставив його за приклад іншим руським князям);

- - основну увагу приділяв зміцненню князівства, розвитку його господарства і культури;

- - прагнув внутрішні і зовнішні конфлікти вирішувати мирним шляхом переговорів;

- Хотів зміцнення позиції князівства шляхом заснування Галицького єпископства;

- Хотів підкорити своєму впливу Київ та інші українські землі;

- Обмежував роль боярства (але безуспішно) і зміцнював князівську владу;

- встановив дружні стосунки з Польщею та Угорщиною, зблизився з Германією;

- у середині 80-х років XI ст. став найвпливовішим князем на Русі.

Святослав – у Червені,

Всеволод – у Белзі;

- Кордони князівства постійно змінювалися, тому визначити їх можна тільки приблизно;

- На відміну від Галицького князівства менше роздиралося міжусобицями, тому що з початком феодалної роздробленості дісталось прямому нащадку Великого Київського князя – Роману Мстиславичу (1170-1205), який спирався не на боярську верхівку, а на середнє і дрібне служиве боярство і городян;

- **1188 р.** – галичани запросили на престол Романа Мстиславича, але в результаті втручання угорського короля він був змушений відмовитися;

- Роман Мстиславич брав активну участь у боротьбі з половцями, успішно воював з литовцями, що підвищувало його авторитет;

- Князівство підтримувало економічні зв'язки з Галицькою землею;

- Внутрішня стабільність Волинського князівства дозволила йому наприкінці XII ст. почати активну боротьбу за розширення своїх володінь.

- Прозваний «Осомислом» - який багато думає; знав багато мов, багато читав, був щедрим і милостивим.

ПІДСУМОК. Завдяки політиці Ярослава Осмомисла Галицьке князівство стало одним з найсильніших на Русі і могло почати об'єднання українських князівств у рамках національної держави.

1199рік

У підсумку Роману Мстиславичу вдалося вперше об'єднати Волинську і Галицьку землі.

ПЕРШІ КНЯЗІ

**Перший Галицький князь Володимирко
(Володимир Володаревич (1104 – 1153))**

Князь Ярослав Осмомисл

Князь Роман Мстиславович

Предумови об'єднання

1. Феодалні усобиці підривали політичну та економічну могутність краю. Тому була потрібна сильна централізована влада.
2. Посилився наступ на західні українські землі іноземних феодалів.
3. Давні економічні зв'язки між українськими землями.

ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄДНАННЯ

Галицького і Волинського князівств: *закладені політичні основи розширення національної держави.*

3-й етап

1199-1205рр. РОЗВИТОК ОБ'ЄДНАНОГО ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА

Князь Роман Мстиславич прагнув поширити свою владу на інші українські землі:

*1201р. – за допомогою міщан він зайняв Київ;

*1202р., 1204р. – здійснив успішні походи південноруських князів проти половців;

*З огляду на те, що Переяславське князівство залежало від Києва, можна стверджувати, що *Роман став фактичним володарем майже всієї території України (крім Чернігівщини);*

*Князь Роман вів рішучу боротьбу з боярством і утверджував сильну одноосібну владу монарха. З огляду на умови того часу, *це була єдина правильна політика державотворення;*

*Князь домогся необмеженості своєї верховної влади. «Галицько-Волинський літопис» саме Романа вперше називає «самодержцем усея Русі»;

*Князь втручається в міжусобну війну в Германії, бореться з польськими феодалами;

*1205р. – гине в кривавій сутичці з загоном краківського князя.

ПІДСУМОК: смерть князя Романа Мстиславича стала трагічною подією в історії України, оскільки створена ним держава ще не встигла настільки зміцнити, щоб існувати без сильної руки монарха. Процес об'єднання князівств у національну державу був загальмований.

1205-1238рр. – ТИМЧАСОВИЙ РОЗПАД ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО КНЯЗІВСТВА І ПОСИЛЕННЯ БОЯРСЬКОГО СЕПАРАТИЗМУ

Відбувалася війна за владу, що призвела до небаченого раніше на Русі випадку вокняжіння в Галичині польського феодала Володислава Кормиличича (з 1213 р.).

Головна руйнівна сила цього періоду – *боярство* – не хотіло допустити зміцнення князівської влади. Найбагатші роди шукали допомоги навіть в іноземців, вважаючи, що ті надають їм, як своїй опорі, великі привілеї.

Дії Галицького боярства викликали глибоку політичну кризу, що протягом десятків років послаблювала об'єднане князівство і давала можливість Польщі та Угорщині втручатися в його внутрішні справи.

*1214р. – польський і угорський королі домовилися про поділ Галицько-Волинського князівства: Галич – угорцям; Перемишль, Берестійська земля, частина Холмщини – полякам; Володимирська волость залишалася Романовичам.

*1219р. – скориставшись загостренням відносин між Польщею та Угорщиною, галичани повстали, влада перейшла до новгородського князя Мстислава Удалого, на дочці якого оженився Данило Романович. На кін. 20-х років Данило Романович володів майже всіма землями Волині.

*1238 р. – в результаті битви під Дорогочином Данило Романович затвердився в Галичині. А в цей час монгольські війська вже спустошували східні райони імперії.

Князь Данило Галицький

Князь Василько

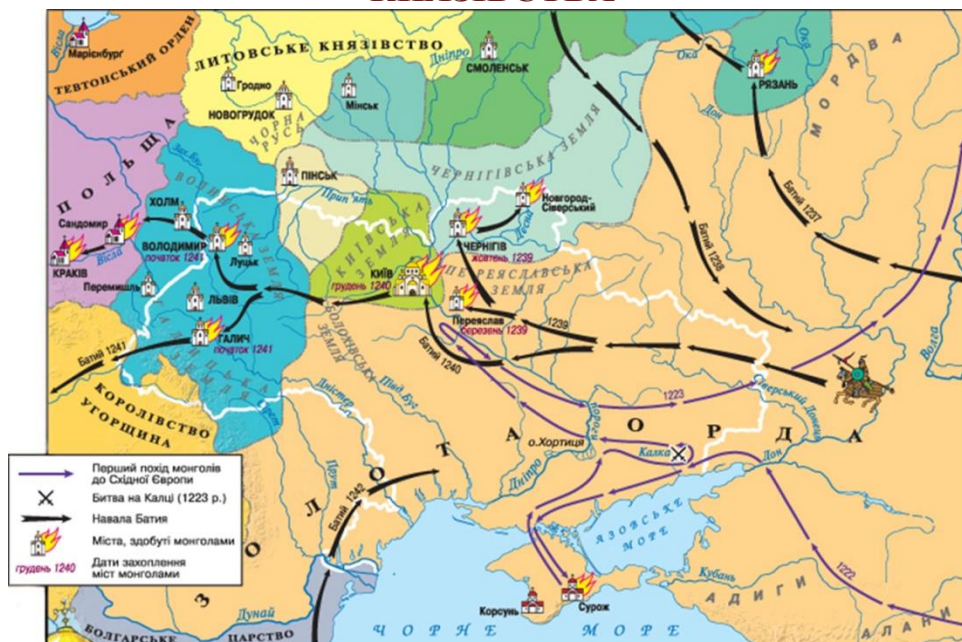
ПІДСУМОК: наприкінці 30-х рр. XIII ст. Данило Романович зумів возз'єднати Галицько-Волинське князівство, що могло зіграти роль об'єднуючого центра становлення національної Української держави. Однак відведений історією час був розтрачений на міжусобиці. Тепер з'явився супротивник, протистояти якому ні українські, ні російські, ні білоруські князівства не мали сил.

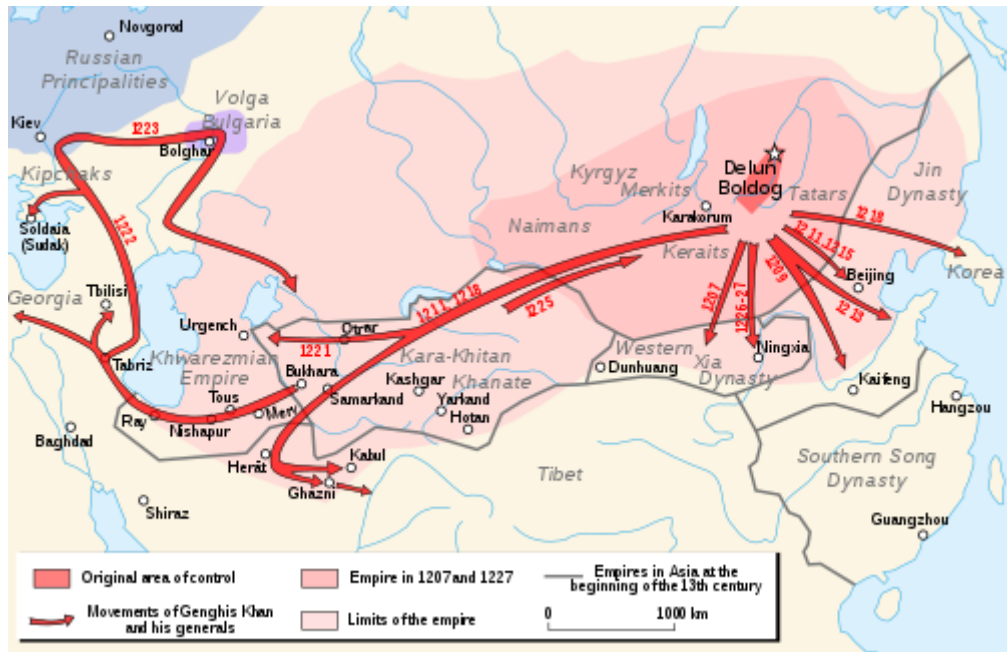

Князь Мстислав Удатний Данило Галицький

5-й етап

**1238-1240рр.
– ВІДНОВЛЕННЯ ЄДНОСТІ
ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО
КНЯЗІВСТВА**

Карта монгольської навали на Русь

6-й етап

**КІНЕЦЬ 1240-1340РР.
– РОЗВИТОК ПІД ВЛАДОЮ
МОНГОЛО-ТАТАР,
ПЕРЕТВОРЕННЯ КНЯЗІВСТВА
НА УКРАЇНСЬКЕ КОРОЛІВСТВО,
БОРІТЬБА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ.**

*Спустошення Галицько-Волинського князівства монголо-татарами не було настільки катастрофічним, як у Київській, Переяславській і Чернігівській землях.

*У князівстві сформувалася еліта, яку очолили талановиті князі Данило та Василько. Вона була здатна продовжити справу об'єднання українських князівств. Щоправда, як і раніше, боярство намагалося не допустити зміцнення князівської влади.

*В зовнішній політиці Данило з братом відстоювали самостійність держави.

Поки що вони відмовилися визнати верховенство хана Батия, який змушував князів прибути до Орди для одержання ярлика.

*Скориставшись відсутністю Данила Романовича під час монгольської навали (він знаходився спочатку в Угорщині, потім у Польщі), боярство знову учинило сваволю, привласнюючи собі землі.

*Після повернення Данила Романовича становище його стало складним. Погіршилося воно у 1244р., коли син Чернігівського князя

Ростислав Михайлович, заручившись допомогою Угорщини і Польщі, частини боярства, захотів оволодіти Галичиною.

**17 серпня 1244р.* відбулася битва в м. Ярослав на річці Сян, де знаходилися війська Данила Романовича і Василька, що одержав допомогу половців.

*Кровопротитна битва закінчилася повною перемогою Данила, що виявив блискучі здібності полководця і велику особисту мужність. Вже після битви підійшли на допомогу литовські і мазавецькі полки, які Данило відіслав назад. Сам князь направився у м. Холм, який зробив столицею князівства.

Історичне значення Ярославської битви

*Збережено цілісність і незалежність Галицько-Волинського князівства.

*Зламали опір боярства.

*Укріплено князівську владу.

*Культура Галицько-Волинської
держави у другій половині XI – XIII
століття*

Розділ I

**«ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКА
ДЕРЖАВА»**

Архітектура

*Успенський собор у Галичі
(сучасний вигляд)*

*Церква Святого Пантелеймона поблизу Галича.
(сучасний вигляд)*

Образотворче мистецтво

Чудотворна Ікона Волинської Богоматері (Богоматір Провідниця (Одигітрія). Луцьк. XIII – поч. XIV ст.

Ченстоховська ікона Богоматері. XI ст.

Кам'яна ікона Святого Дмитрія

*Юрій Зміборець.
Ікона. XIV ст.*

Історичний диктант

Розділ I

«Галицько – Волинська держава»

Історичний диктант

«Утворення Галицько-Волинської держави»

(вставити пропущенні слова)

1. У 1199р. Галич захопив волинський князь (1173-1205рр), який був одним із претендентів на галицький престол. *(Роман Мстиславич)*.
2. У 1199р. сталася подія великої історичної ваги: об'єдналися ... і ... князівства. *(Галицьке і Волинське)*.
3. Тих, хто був невдоволеним діями князя, жорстоко карали. Виправдовуючи свої дії, Роман говорив: «...» . *(«Не почавивши бджіл, меду не наїсшися»)*.
4. Важливим у політиці князя було прилучення ним до своїх володінь у ... р. *(1202 р.; Києва)*.
5. Після приєднання ... під владою опинилися Галицьке, ..., ... і ... князівства, тобто всі землі, що складають сучасні українські, за винятком Чернігівської. *(Києва; Романа Мстиславича; Волинське, Київське, Переяславське)*.
6. Загинув князь Роман у *(1205 році)*.
7. У Романа було два сина - ... і *(Данило і Василько)*.
8. У ... році Данило захопив Київ, чим завершив відновлення володінь свого батька. *(1239 р.)*.
9. Столицею відновленого князівства Данило у 1238р. обрав новозбудоване місто ..., щоб не бути залежним від галицького боярства. *(Холм)*.
10. Саме в цей час зі Сходу насувалася небезпека - *(монголи)*.

Історичний диктант
«Монгольська навала. Утворення Золотої
орди. Відновлення Галицько-Волинського
князівства за Данила Галицького»

(вставити пропущені слова)

1. На початку XIII ст. в монгольських степах під владою ... постала могутня держава, яка протягом 1207-1222 рр. підкорила Південний Сибір, Північний Китай, Середню Азію, Персію та Закавказзя. (*Чингісхана*).
2. Після розгрому Волзької Булгарії перший удар монголів на початку зими ... року припав на Рязанське князівство. (*1237 р.*).
3. Очолив Великий західний похід хан(*Батий (Бату)*).
4. У зиму 1239 р. монголи продовжили свій похід руськими князівствами. На цей раз він був спрямований проти ... і ... князівства. (*Переяславського і Чернігівського*).
5. Наприкінці літа ... величезне монгольське військо з півдня вдерлося в межі Київського князівства. (*1240 р.*).
6. У 1242 р. монголи повернулися у Причорноморські та Прикаспійські степи, де заснували свою державу (*Золота Орда*).
7. Для визначення розмірів надходжень від податків і поборів на підкорених землях монголи здійснили і Перший відбувся на зламі 1245-1246 рр. (*переписи населення і майна*).
8. Намісник хана на певній території - (*баскак*).
9. Дозвіл хана князеві на княжіння - (*ярлик*).
10. Папа Римський в ... році надіслав Данилові королівську корону. (*1253р.*).
11. Данило Галицький коронувався без особливих урочистостей коронувався в (*Дорогочині*).

12. По смерті Батия новим ханом став Берке, який у відповідь на дії Данила вислав проти нього намісника (*Куремсу*).

Розділ II

*«Українські землі в складі Великого
князівства Литовського та інших
держав
(друга половина XIV- XVст.)»*

Основні дати, події

XIV-XV ст. - масове замкове будівництво.

1303 – 1347, 1371-1410 рр. - час існування Галицької православної митрополії (архієпископства).

1324р. - надання магдебурзького права Володимиру-Волинському.

1356 р. - надання магдебурзького права Львову.

1359 р. - входження Шипинської землі до складу Молдавського князівства.

1362 р. - битва на Синіх Водах.

1374р. - надання магдебурзького права Кам'янцю – Подільському.

1385р. - Кревська унія.

90-ті рр. XIV ст. - ліквідація удільних князівств на українських землях.

1392 р. - перша згадка назви «Буковина» в писемних джерелах.

1397р. - Київський Псалтир.

Кінець XII ст. – 1475 р.- існування князівства Феодоро.

1401 р. - Віленська унія.

1410 р. - Грюнвальдська битва.

1413 р. - Городельська унія.

1415 - 1420, 1458 - 1596рр.- час існування Київської (Литовської) православної митрополії.

1434 р. - створення поляками Руського воєводства в Галичині й Подільського воєводства в Західному Поділлі.

1 вересня 1435 р. - битва під Вількомиром.

1439р. - Флорентійська унія.

- 1450-1494 рр.** - життя та діяльність Юрія Дрогобича (Котермака).
- 1452 і 1471 рр.** - ліквідація Волинського і Київського удільних князівств.
- 1458 р.** - відновлення Київської православної митрополії.
- Друга чверть XV ст.** - виникнення Кримського ханства.
- 1458 р.** - створення окремої Київської православної митрополії.
- 1474 р.** - перший великий напад кримських татар на українські землі.
- 1478 р.** - установлення васальної залежності Кримського ханства від Османської імперії.
- 1481 р.** - змова князів Олельковичів.
- 1483р.** - видання в Римі першої друкованої книги українського автора Ю.Дрогобича (Котермака) «Прогностична оцінка поточного 1483 року».
- 1490 - 1492 рр.** - селянські повстання в Прикарпатті під проводом Мухи й Андрія Борулі.
- 1491 р.** - початок книгодрукування церковнослов'янської мовою богослужбних книг («Октоїх», «Часослов») Швайпольтом Фіолем.
- 1499 р.** - надання магдебурзького права Києву.
- 1500 – 1503, 1507-1509, 1512-1522рр.**- литовсько-московські війни початку XVIст.
- 1503 р.** - захоплення Чернігово-Сіверщини великим московським князем Іваном III.
- 1508 р.** - повстання М.Глинського.
- XIV ст. – перша половина XIVст.**- формування шляхетського стану.
- 1514 р.** - битва під Оршею.
- 1520, 1557р.**- законодавче встановлення панщини в Польщі та Литві.

1573, 1588рр.- остаточне закріпачення селян у Польщі та Великому князівстві Литовському.

Терміни та поняття

Автономія – самоврядування окремої території в межах певної держави.

Воєвода – у Польщі та Литві королівський намісник у мирний час і воєначальник під час війни.

Данник – селянин, що сплачував данину (грошову або натуральну) за користування орними землями та угіддями.

Демографія – наука, що вивчає кількість і склад народонаселення.

Еліта – найкращі представники певної частини суспільства або суспільної групи.

Корогва:

а) Полотнище, яке є емблемою країни, військової частини, організації тощо (синоніми – прапор, знамено, стяг);

б) прикріплене до довгого держала полотнище чи бляха із зображенням святих, що несуть під час хресного походу.

Лан – земельний наділ, площа якого становить 30 моргів, або 16,8 га.

Магдебурзьке право – середньовічне право, здобуте міщанами, за яким міста частково звільнялися від влади короля (королівські) чи міського феодала (приватні) й керувалися власними органами самоврядування. Серед українських міст першими це право отримали Володимир-Волинський (1324), Сянок (1339), Львів (1356), Кам'янець (1374).

Магнат – великий землевласник, представник родовитої й багатой знаті.

Псалтир – одна з біблійних книг Старого Завіту, що складається зі 150 псалмів; такі книги використовувалися як підручники для навчання грамоти.

Пани рада – дорадчий орган при литовському князеві, що складався з представників найвизначніших родів.

Привілеї – в епоху феодалізму так називали грамоту, якою надавалися певні права й переваги, пільги для окремих осіб, груп людей або суспільних станів.

Слуга – особа, що супроводжувала свого володаря у військових походах, служила в прикордонних фортецях, виконувала різні доручення, поєднуючи ці повинності з сільськогосподарською працею.

Староста – представник великого князя, що здійснював управління староством.

Староство – частина державних королівських земель у Польщі та Великому князівстві Литовському.

Улус – володіння монгольського хана на території Центральної Азії та Східної Європи.

Тяглий – (тягловий) – заможний селянин, що працював у господарстві свого володаря, використовуючи власну робочу (тяглову) худобу та інвентар.

Факторії – торговельні й військово-адміністративні населені пункти.

Фільварок – багатогалузеве сільськогосподарське виробництво, спрямоване на ринок, ґрунтується на праці залежних селян.

Централізація – зосередження керівництва в єдиному центрі.

Цех – об'єднання ремісників однієї спеціальності (пекарський, кравецький, кушнірський).

Євангеліє – частина Біблії про діяння та повчання Ісуса Христа.

Ярмарок – торг, який влаштовується регулярно, у певну пору року і в певному місці для продажу й купівлі товарів; контрактний ярмарок – торг, на якому укладали контракти (угоди) на оптовий продаж і купівлю товарів.

Особа в історії

Великий князь литовський Ольгерд (1345-1377)

Король Ягайло (1382-1392)

Королева Ядвіга дружина короля Ягайло

Король Ягайло та королева Ядвіга

Великий князь литовський Вітовт (1392-1430)

Свидригайло (1430-1432)

Кієвскій князь Александръ (Оленько) Владиміровичъ, родоначальникъ князей Слуцкихъ.

Князь Оленько Володимирович (1440-1470)

Схеми і таблиці

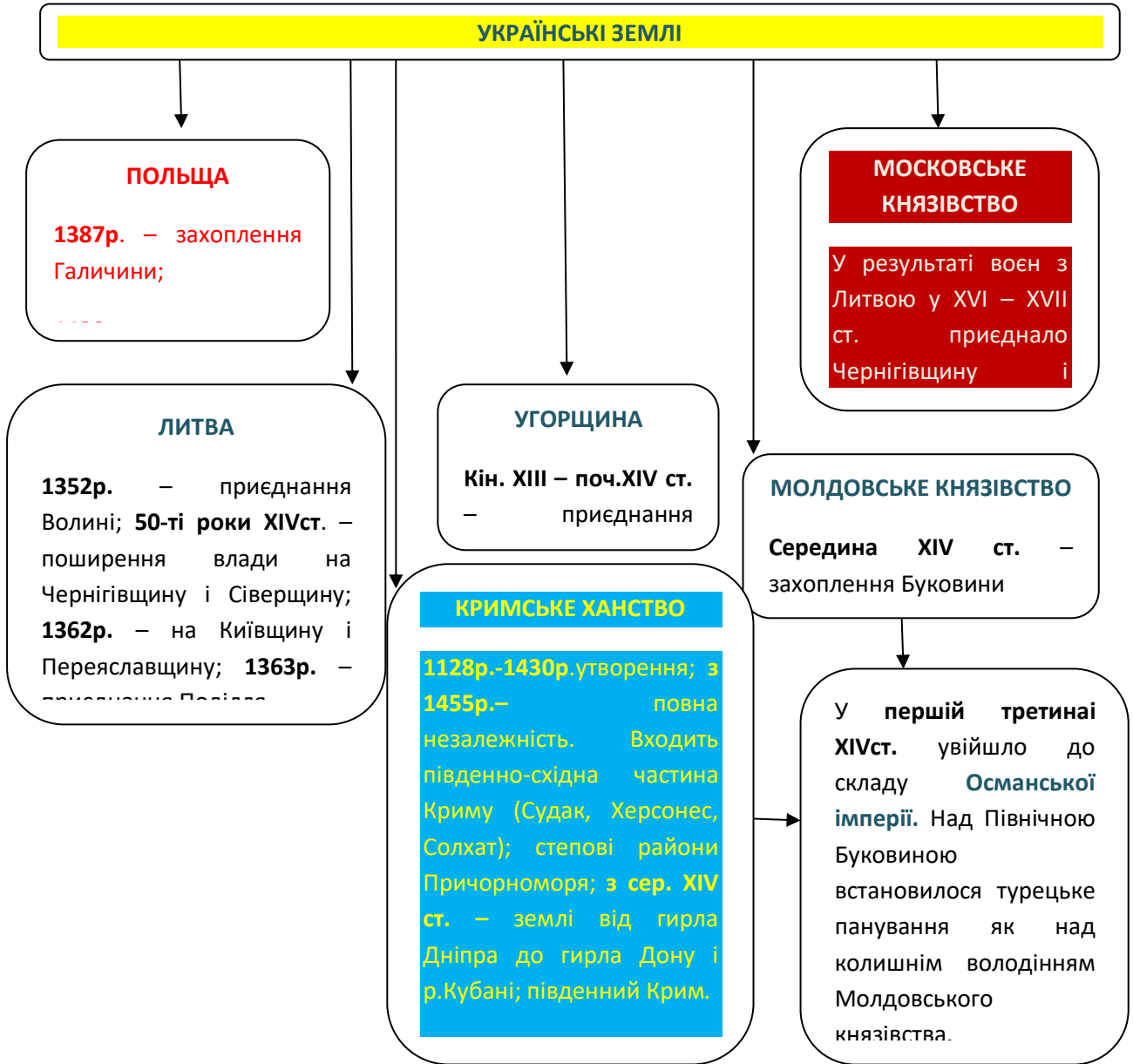
Розділ II

*«Українські землі в складі Великого
князівства Литовського та інших
держав
(друга половина XIV- XVст.)»*

Схеми і таблиці

Українські землі під владою іноземних держав (XIV– середина XVI ст.)

ЗАХОПЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ІНОЗЕМНИМИ ФЕОДАЛАМИ	
Велике князівство Литовське	Волинь (1340); Київщина, Чернігово-Сіверщина (1355); східне Поділля, Переяславщина (1362);
Московська держава	Чернігово-Сіверщина (1500-1523)
Польське королівство	Галичина (1340), Західне Поділля (1434)
Угорське королівство	Закарпаття (11-13 ст.)
Молдовське князівство	Буковина (середина 14 ст.)

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ XIV – XVI СТ.			
Сільське господарство	Землеробство	Тваринництво	
	Зернове * Городництво * Садівництво	Рогата худоба Велика * Дрібна	Свинарство
Ремесло	(200 різновидів)		
Промисли	Мисливство * Рибальство * Бджільництво		
Торгівля	Внутрішня		Зовнішня
	Торг * Ярмарок * Базар		

УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО			
Селянство	Похоже (Данники * Слуги * Тяглі)	Непохоже	Кріпаки
Шляхта	Магнати * Середня * Дрібна		
Духовенство	Православне * Католицьке		
Міщани	Купці * Цехові майстри * Урядники * Торговці * Партачі * Біднота * Слуги		

*Особливості розвитку культури
українських земель у другій половині
XIV – XV ст.*

Розділ II

*«Українські землі в складі Великого
князівства Литовського та інших
держав
(друга половина XIV- XVст.)»*

Кам'янець-Подільський. Стара фортеця. (Сучасний вигляд)

Сторожова башта Луцького замку

Мукачівський замок «Паланок».

*Хотинська фортеця. Чернівецька обл.
(Сучасний вигляд)*

*Острозький замок. Оборонна башта. XIII - XVII ст., Рівненська обл.
(Сучасний вигляд)*

Історичний диктант

Розділ II

*«Українські землі в складі Великого
князівства Литовського та інших
держав
(друга половина XIV- XVст.)»*

Історичний диктант

«Українські землі у складі Великого князівства Литовського»

(вставити пропущені слова)

1. По смерті Шварна до Литви повернулася литовська династія. Особливо швидко зростає Литва за правління князя ... (1316-1341рр.), який завершив розпочате Міндовгом приєднання білоруських земель, а також захопив частину північноукраїнських. (*Гедиміна*).
2. Подальше просування литовців на південь відбулося за правління великого князя ... (1345-1377рр.), який також був сином Гедеміна. (*Ольгерд*).
3. Успішне просування литовців до узбережжя Чорного моря неминуче викликало опір монголо-татарських темників. Вирішальна битва сталася в ... неподалік річки Сині Води. (в 1362 р. (1363р.)).
4. Литовці діяли за принципом : «...». (*«ми старовини не рушимо і новизни не вводимо»*).
5. Між Польщею та Литвою в 1385р. було укладено , згідно якої Литва мала прийняти католицизм і навек приєднати до Польщі свої литовські та руські землі. (*Кревську унію*).
6. Об'єднання, союз. У нашому випадку об'єднання на певних умовах двох держав під зверхністю одного монарха. (*унія*).
7. Кревською унією були невдоволені деякі литовські князі, на чолі яких стояв (*Вітовт*).
8. Вони виступили за збереження самостійності (*Литви*).
9. Їхня збройна боротьба змусила ... в 1392р. визнати Вітовта намісником ..., і він фактично став литовським князем. (*Ягайла; Литви*).
10. ... розпочав ліквідацію удільних князівств. (*Вітовт*).
11. Улітку 1399р. в битві на річці зазнав цілковитої поразки від татар і був змушений шукати порозуміння з ягайлом. (*Ворскла; Вітовт*).

12. Вітовт разом із Польщею взяв активну участь у боротьбі з , яка завершилася ... битвою. (*Тевтонським орденом; Грюнвальдською битвою*).

Історичний диктант

«Соціальна структура населення українських земель у другій половині XIV – XV ст.»

(вставити пропущені слова)

1. За своєю суттю тогочасне суспільство було (*феодальним*).
2. Для нього характерним був поділ на (*стани*).
3. Для станової організації суспільства, що зазвичай містить декілька станів, є характерною ... , виражена в нерівності становища і привілеях. (*ієрархічна будова*).
4. Найвищим станом суспільства була (*шляхта*).
5. Її складали ... - найзаможніша титулована знать. (*князі*).
6. Заможна знать, яка не мала князівських титулів, але вирізнялася давністю роду, вотчинним землеволодінням і певними привілеями. (*пани*).
7. Найбагатші пани разом із князями становили групу ... - найбільших землевласників. (*магнатів*).
8. Дрібні шляхтичі-службовці, що виконували різноманітні доручення – це (*бояри*).
9. Найзаможніша частина міщанства, що складалася з найбагатших і найвпливовіших купців, ремісників-майстрів – це (*патриціат*).
10. Середня частина міщанства, яку складали цехові майстри і торговці середнього достатку – це (*бюргерство*).
11. Дрібні ремісники, торговці та інші жителі міст – це (*плебс*).
12. До найбезправнішого стану суспільства – селян належали ... , ... , (*слуги; данники; тяглові*).

Історичний диктант

«Господарський розвиток українських земель у другій половині XIV – XV ст.»

(вставити пропущені слова)

1. Домінуючим залишалося сільське господарство, яке мало переважно
(натуральний характер).
2. Традиційними його видами були: землеробство, ... і підсобні промисли - ...
та бортництво. *(тваринництво; рибальство).*
3. Зміни відбулися в правовому становищі селян. ... - подимне – платили з
кожного диму. *(подимне).*
4. Кілька дворич утворювали (село), яку очолював отаман. *(сільську
групаду).*
5. Кілька сіл об'єднувалися у волості - ... , яку очолював ... *(«старець»).*
6. На зборах копи розглядалися всі важливі справи. Також діяв ... суд.
(копний).
7. Селяни, які мали право відходити від феодала – «...». *(«похожі» вільні).*
8. Селяни позбавлені права відходити від феодала – «...». *(«непохожі»).*
9. Третій Литовський статут у ... р. перевів їх у стан отчичів. *(1588р.).*
10. До найзаможніших належали служилі селяни - ..., які перебували на
службах, за що отримували 1-2 волоки землі та звільнялися від інших
повинностей. *(слуги).*
11. Селяни за користування землею відпрацьовували повинність зі своїм
тяглом (... ..) на користь держави, а згодом і феодалів - *(робочою
худобою; тяглові).*
12. Селяни сплачували чимало податків і виконували різні повинності.
Основним державним грошовим податком у Великому князівстві
Литовському був податок на *(військові потреби).*
13. Селяни феодальних маєтків віддавали ... продуктами чи грошима і
відробляли *(оброк; панщину).*

14. У XV ст. панщина складала ...днів на рік із лану (волоку). *(14 днів)*.

Список використаної літератури

1. Грушевський М. Історія України-Руси.-К., 1992.
2. Буштрук О.В. Історія України: навч. посібник. 7-8 кл. – Х.: Країна мрій, 2003. – 248с.
3. Гісем О.В. Історія України: підручник для 7 класу загальноосвіт. Навч. Закладів /О.В.Гісем, О.О.Мартинюк.- Х. : Вид-во «Ранок», 2015.- 240с.
4. Гісем О.В. Історія України: підручник для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл./О.В.Гісем.-Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015.- 272с.
5. Історія України в особах (9-18 ст.) – к., 1993.
6. Котляр Н., Смолий В. История в жизнеописаниях. – К., 1990.
7. Остапенко П.В. Усі видатні постаті України.-Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007.- 352С.
8. Хоткевич Г. Історія України. – К., 1992.
9. Свідерський Ю.Ю., Ладиченко Т.В., Романишин Н.Ю. Історія України: підручник для 7 класу-К.:Грамота, 2007. – 272с.
10. Визначні особистості в історії України / упоряд. Т.Ковтунович. - К.: ред. Загальнопед. газ., 2004.- ч.1. – 128с.
11. Інтернет ресурс
12. Нариси з історії українського мистецтва <http://www.ukrartstory.com.ua/>
13. <https://uk.wikipedia.org> › wiki
14. <https://edera.gitbook.io>

1.ВСТУП.....	3
5.Розділ I «Галицько-Волинська держава»	4-32
5.1. Основні дати, події.....	..5-6
5.2. Терміни, поняття.....	7-8
5.3. Особа в історії.....	9-12
5.4. Схеми і таблиці:	13-24
<i>а) Галицько – Волинські князі;</i>	
<i>б) Етапи політичного розвитку Галицько-Волинського князівства</i>	
5.5. Культура Галицько-Волинської держави у другій половині XI – XIII ст.	25-28
Архітектура	26
<i>а) Успенський собор у Галичі (сучасний вигляд);</i>	
<i>б) Церква Святого Пантелеймона поблизу Галича (сучасний вигляд)</i>	
Образотворче мистецтво	27-28
<i>а) Чудотворна Ікона Волинської Богоматері (Богоматір Провідниця (Одигітрія). Луцьк. XIII – початок XIV ст</i>	
<i>б) Ченстоховська ікона Богоматері. XI ст</i>	
<i>в) Кам'яна ікона Святого Дмитрія;</i>	
<i>г) Юрій Зміборець. Ікона. XIVст</i>	
5.6. Історичний диктант.....	29-32
6.Розділ II «Українські землі в складі Великого князівства Литовського та інших держав (друга половина XIV – XV ст.)»	33-35
6.1. Основні дати, події.....	34-36
6.2. Терміни, поняття.....	37-38
6.3. Особа в історії.....	39-41
6.4. Схеми і таблиці:	42-44
<i>а) Українські землі під владою іноземних держав (XIV – середина XVI ст.);</i>	
<i>б) Захоплення українських земель іноземними феодалами;</i>	
<i>в) Економічний розвиток України XIV- XVI ст.;</i>	
<i>г) Українське суспільство</i>	
6.5. Особливості розвитку культури українських земель у другій половині XIV – XV ст.	45-49
<i>а) Кам'янець – Подільський. Стара фортеця.</i>	

(сучасний вигляд);	
б) Сторожова башта Луцького замку;	
в) Мукачівський замок «Паланок»;	
г) Хотинська фортеця Чернівецька обл. (сучасний вигляд);	
д) Острозький замок. Оборонна башта. XII – XVII ст. (сучасний вигляд)	
6.6. Історичний диктант	50-55
7.Список використаної літератури.	56

